

2. Адаптация – притежаваното нарушение затруднява социалните контакти и професионалното осъществяване. Нарушението създава проблеми при участието в някои социални ситуации, предимно с непознати лица.

3. Утилит – нарушението ограничава социалните контакти и професионалната дейност. Притежаваното нарушение детерминира социална неспособност за носителя и известна социална нежелателност от страна на другите лица.

4. Инфериорит – нарушението е с голяма степен на биологична увреденост, което не позволява въздействие или социална намеса, т.е. налице е своеобразна социална сегрегация, социална изолация. Независимо от социалните солидарност и моделиране, биологичното увреждане не позволява овладяване на елементарни социални правила.

Социализиращите аспекти на децата със специални образователни потребности се осъществяват чрез интеграция и включване.

Включването индикира присъствието на децата със специални образователни потребности в класове в масови учебни заведения. Включващите програми са ситуирани за посрещане на различните педагогически и други нужди на всички деца в обикновените класни стаи. Включването изисква учителите, родителите и администраторите да структурират системи и креативни програми за всички ученици.

В тази насока обект на специалното образование са лицата с нарушения от различен ранг, с качествено своеобразие от производни проблеми и с възможности за социализация. Включват се следните категории: умствена изостаналост, зрителни, слухови, комуникативни, двигателни нарушения, обучителни трудности, множествени увреди. Контингентът на специалната педагогика и на специалната психология, или насочеността на изследователската дейност не е статичен и неподлежащ на верификация.

Наблюдават се различия в отделните страни и в отделни исторически периоди. В англо-езичната теория и практика често децата с поведенчески проблеми и някои случаи на хронични заболявания / астма, хемофилия, канцерогенни заболявания и други тежко протичащи / се включват в кръга на обект на специалното обучение. Подобна представеност на обекта на дефектологията се отбелязва и в България през периода на седемдесетте години, даже се обхващат и дискутират в този ракурс и децата с девиантно поведение.

В англо-езичните школи се отбелязва още една специфична позиция. Тя е насочена към диференцирането на нормата и нестандартността, изключенията от нормата. Така се появява термина “деца – изключения”. С него се обозначава континиума от двата полюса на нормата “-“ и “+”. Включват се както деца, имащи нарушения в психическото, физическото развитие поради структурна или

функционална увреда, така и децата със свръх-способности, гениалност, надарените, талантливите. В двата случая децата имат проблеми със социализацията. В нашата теория и практика “двете изключения” се изучават от различни и диаметрално обособени позиции. Сближаване се отбелязва предимно в случаите, в които деца с нарушения проявяват свръхспособности, таланти в определени области.

Обектът на специалното образование се разглежда още в широк и в тесен смисъл/Добрев З., 1992/. Обект в тесен смисъл са децата и подрастващите с нарушения, а в широк смисъл са лицата от всички възрастови групи – деца, подрастващи и възрастни. Това диференциране на обекта е съобразно специалното обучение, провеждано в различни видове и степени на специални заведения- детски градини, училища – специални и масови, центрове за рехабилитация и за терапия и т.н. По различни програми, в различен модел на включване на корекционните и компенсаторните цели и задачи се реализират терапевтичните стратегии при отделните възрастови групи. При обекта в тесен смисъл се осъществява и цялостното развитие и изграждане на личността на децата и подрастващите с нарушения, специалното обучение е имагинерна и неразривна част от цялостното обучение, възпитание и отношение към социума. Докато при възрастните, независимо дали е късно или не настъпило нарушението има вече завършен процес на сформирание на Аз-образа, на личността, на социалната компетентност. Реализира се преимуществено терапия и социална рехабилитация към самото нарушение. Разглеждането на обекта в по-глобален и в по-конкретен аспект има значение към отделните вътрешно-структурни обособявания на клоновете на специалната педагогика и специалната психология. В пример вътрешното структуриране на микро-ниво то логопедия включва: предучилищна, училищна и логопедия за възрастни. Разделянето на обекта в тесен и в широк смисъл е по-прецизираното и точно определяне. Обект на дадена наука е това, към което е насочена дейността на специалистите, в случая към децата и възрастните с различни по вид и същност нарушения.

Предмет на специалното образование са създаваните отношения и връзки в тяхната конституционалност и динамика в осъществяваните дейности с лицата с нарушения от различен ранг. Предметната област като пределно универсална позиция на разглеждане на дадено явление/обект от всички възможни страни в пространството на определен контекст също може да се обособи в тесен и в широк смисъл. Предметът в тесен смисъл са специфичните закономерности, тенденции и технологии на специалното обучение и възпитание. Предмет в широк смисъл са разнообразните форми и методи на дейност с лицата с нарушения от всички възрастови групи. Могат да се включат социално-битови, социално-педагогически, квалификационни, професионално-подготвителни,